

Beslut

Datum 2024-10-02
Dnr 2023:8101
Sida 1 (19)

Beslut

**efter kvalitetsgranskning av gymnasieskolans undervisning
om kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer
vid Gnosjöandans Kunskapscentrum i Gnosjö kommun,
med Gnosjö kommun som huvudman**

Inledning

Skolinspektionen har med stöd av 26 kap. 19-20 §§ skollagen (2010:800) genomfört en tematisk kvalitetsgranskning på Gnosjöandans Kunskapscentrum avseende undervisningens kvalitet utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer.

Granskningens syfte är att granska kvaliteten i de utvalda gymnasieskolornas undervisning utifrån valda delar av kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer. Granskningen omfattar skolornas arbete med att bland annat förebygga och bemöta intolerans, förtryck och våld, till exempel rasism, sexism, homo- och transfobi samt hedersrelaterat våld och förtryck. Samtliga gymnasiegemensamma ämnen på gymnasiet ingår i granskningen.

Skolinspektionen gör en samlad bedömning utifrån de kvalitetskriterier som tagits fram för granskningen (se bilaga 1). Om Skolinspektionen bedömer att ett utvecklingsarbete behövs för att höja verksamhetens kvalitet inom något område anges ett utvecklingsområde. En skriftlig redovisning av åtgärder begärs då också av huvudmannen. I bilaga 2 återfinns granskningens författningsstöd.

Skolinspektionen besökte Gnosjöandans Kunskapscentrum den 3 och 4 september 2024. Besöket genomfördes av utredarna Sevi Karoussi och Sylvia Lindqvist.

Vid granskningsbesöket inhämtas information om såväl styrkor som utvecklingsområden inom verksamheten. Värderingarna i detta beslut grundar sig på:

- Fyra gruppintervjuer med elever
- Två gruppintervjuer med lärare i gymnasiegemensamma ämnen
- En intervju med rektorn
- Dokument som begärts in från huvudmannen och skolan

Innan beslut har fattats har huvudmannen fått ta del av Skolinspektionens tjänsteanteckning från besöket för faktakontroll.

De samlade iakttagelserna från alla skolorna som har ingått i granskningen kommer att presenteras i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. Rapporten är planerad att publiceras våren 2025 och utgör en del av Skolinspektionens regeringsuppdrag om att granska skolornas arbete med det nya kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer.

Beslut:

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck

Gnosjöandans Kunskapscentrum i Gnosjö kommun uppfyller de framtagna kvalitetskriterierna inom området i följande utsträckning:

Skolinspektionen bedömer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer i **flera delar** utformas för att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck.

Rektorn behöver inleda ett utvecklingsarbete inom följande del:

- genomför en undervisning om kunskapsområdet som är ämnesintegrerat under alla gymnasieår så att eleverna får en helhetsbild av kunskapsområdet

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter

Gnosjöandans Kunskapscentrum i Gnosjö kommun uppfyller de framtagna kvalitetskriterierna inom området i följande utsträckning:

Skolinspektionen bedömer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer i **hög utsträckning** utformas för att stärka eleverna i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter.

Utifrån Skolinspektionens kvalitetskriterier har utredningen visat att verksamheten inom det granskade området fungerar väl.

Uppföljning

Huvudmannen ska senast **den 31 mars 2025** redovisa till Skolinspektionen vilka förbättringsåtgärder som vidtagits utifrån det identifierade utvecklingsområdet och resultat av dessa åtgärder. Som stöd för redovisningen bör bifogad mall användas.

Redogörelsen skickas via e-post, till

kvalitetsgranskningarsthlm@skolinspektionen.se Hänvisa till

Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 2023:8101) i de handlingar som sänds in.

Skolinspektionens bedömning

Sammanfattande bedömning

Skolinspektionen bedömer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer i flera delar utformas för att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck.

Granskningen av återkommande och aktuell undervisning visar att undervisning om sexualitet, samtycke och relationer är återkommande under alla år på gymnasiet och inom samtliga program. Undervisningen är dessutom uppdaterad och fångar upp aktuella frågor knutna till kunskapsområdet. Vid behov använder lärarna elevhälsans eller annan kompetens för att bredda och fördjupa perspektiv i undervisningen.

Granskningen av ämnesintegrerad och fördjupande undervisning visar att kunskapsområdet återkommer i flera gymnasiegemensamma ämnen men att det skiljer sig i vilken utsträckning undervisningen synliggör hur olika perspektiv på kunskapsområdet hänger ihop.

Granskningen av kritiskt förhållningssätt och förmåga att fatta egna beslut visar att undervisningen ger eleverna möjligheter att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till maktstrukturer kopplade till kön och hedersförtryck. I undervisningen får eleverna reflektera över empati, trygga relationer och samtycke.

Skolinspektionen bedömer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer i hög utsträckning utformas för att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter.

Granskningen av ett öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat visar att eleverna får diskutera frågor som rör kunskapsområdet i de flesta gymnasiegemensamma ämnena och att lärarna genom aktiva insatser främjar ett öppet klassrumsklimat och skapar trygghet inom ramen för ämnesundervisningen.

Granskningen av bemötande och insatser som hävdar de värden som läroplanen anger visar att lärarna arbetar förebyggande mot uttryck för intolerans inom skolans värdegrundsarbete genom att ta upp värdegrundsfrågor och arbeta med värderingsövningar i undervisningen.

Granskningen av elevdelaktighet visar att eleverna har möjligheter att tycka till om planering och genomförande av den undervisning som rör sexualitet, samtycke och relationer.

Nedan framgår vad som ligger till grund för Skolinspektionens bedömning inom respektive område.

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck

Här bedöms:

- Återkommande, aktuell och fördjupad undervisning
- Ämnesintegrerad och fördjupande undervisning inom gymnasiegemensamma ämnen
- Kritiskt förhållningssätt och förmåga att fatta egna beslut

Återkommande och aktuell undervisning

Undervisningen är återkommande och aktuell för samtliga program

Granskningen visar att undervisning om sexualitet, samtycke och relationer är återkommande under alla år på gymnasiet inom samtliga program. Undervisningen är dessutom uppdaterad och aktuell.

Av samtliga intervjuer med elever och lärare framkommer att eleverna under sina år på gymnasiet har arbetat med olika moment och områden som är kopplade till kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer. I elevintervjuer framkommer att eleverna återkommande får undervisning i kunskapsområdet, även om det till viss del skiljer sig åt mellan programmen när kunskapsområdet kommer in i undervisningen. Både elever och lärare berättar att de arbetar med kunskapsområdet i ämnen som samhällskunskap, svenska, engelska, historia, naturkunskap, religionskunskap, svenska som andraspråk, geografi samt idrott och hälsa. Även frågor som kan knytas till hedersrelaterat våld och förtryck lyfts återkommande i olika kurser, främst i ämnena samhällskunskap och religionskunskap.

Vidare framgår av intervjuer med lärare och elever att undervisningen är uppdaterad och aktuell. Eleverna berättar om att lärare tar upp aktuella händelser och kopplar det till hur det var förr och hur det idag ser ut i Sverige. Enligt eleverna är lärarna bra på att koppla kunskapsområdet till olika dokumentärer som eleverna får se och till artiklar om aktuella händelser. En elev nämner en händelse där två flickor tvingas hoppa från en balkong och där eleverna har fått diskutera om hedersfrågor. Såväl lärarna som eleverna berättar i intervjuerna att lärarna fångar upp aktuella händelser från sociala medier som har koppling till kunskapsområdet. Elever från industritekniska programmet nämner att lärarna är mer uppdaterade på vad som sker på sociala medier än vad de själva är. I

undervisningen i ämnet svenska har lärare tagit upp händelserna under hösten 2017 inom Svenska Akademien och i år ska eleverna som läser samhällskunskap 3 få samtala om och reflektera över en studie från Ekonomihögskolan i Lunds universitet som handlar om att snygga kvinnliga studenter som studerar på distans får sämre betyg än om de läser på campus. Dessutom framkommer av lärarintervjuerna att de i undervisningen använder sig av nya läromedel där hen, hon, han och begrepp som HBTQ finns med samt filmtjänster, artiklar, litteratur och flera webbsidor som till exempel Statistiska centralbyrån.

Undervisningen breddar och fördjupar olika perspektiv med hjälp av annan personal som har kompetens inom kunskapsområdet

Granskningen visar att lärare i sin undervisning använder sig av elevhälsan och externa kompetenser för att bredda och fördjupa delar av kunskapsområdet.

Lärarna berättar att det finns möjlighet att bjuda in elevhälsan till att prata om kunskapsområdet i undervisningen. Kuratorn har bland annat pratat om aktiva åtgärder från planen mot kränkande behandling med eleverna. I samband med detta har eleverna fått diskutera normer och värden i undervisningen. Vidare uppger lärarna att det kan variera hur förberedda klasserna är på vad de ska prata om när elevhälsan kommer in i klassen. De gånger ungdomsmottagningen (UMO) varit på skolan har eleverna fått förbereda frågor och även haft efterföljande samtal i sina klasser. I intervju med rektorn framkommer att under en temadag vårterminen 2022 hade skolan besök av en sexualupplysare som föreläste om machokultur, sexualitet och maskulinitet. Alla tre årskurser på samtliga program och mentorerna tog del av föreläsningen.

Ämnesintegrerad och fördjupande undervisning inom gymnasiegemensamma ämnen

Kunskapsområdet återkommer i flera gymnasiegemensamma ämnen

Granskningen visar att undervisning om sexualitet, samtycke och relationer förekommer i flera gymnasiegemensamma ämnen på skolan. Med grund i skolans plan mot kränkande behandling säkerställer lärarna att såväl faktakunskap som värdegrund finns med i undervisningen och på så sätt bildar en helhet.

Av dokument om skolans arbete med kunskapsområdet som Skolinspektionen tagit del av och från samtliga intervjuer framkommer att lärarna arbetar medvetet med att integrera kunskapsområdet inom flera gymnasiegemensamma ämnen. Det handlar om ämnena naturkunskap, samhällskunskap, svenska, engelska, historia, religionskunskap och idrott och hälsa. Detta gäller för både yrkesförberedande och högskoleförberedande program. Eleverna berättar att de i olika ämnen har läst olika texter om klasskillnader, rasism och relationer. Bland annat i kursen engelska 2 har eleverna läst en roman om könsdiskriminering i Afrika som de fick diskutera. Eleverna hade även ett prov utifrån vad de läst i

boken. I undervisningen i historia under år 1 har de pratat om könsroller i ett historiskt perspektiv, att kvinnan hade mer fokus på hemmet och att männen skulle jobba. Därefter kom de in på hur det ser ut idag. Lärare som undervisar i ämnet samhällskunskap uppger att eleverna i samhällskunskap 1 har fått göra ett muntligt anförande utifrån valt område. Eleverna kunde bland annat välja bland ämnesområdena HBTQi och könsstämpning. I undervisningen i idrott och hälsa diskuterar läraren och eleverna kroppsbild och vad som är kvinnligt och manligt. Genom att inkludera sexualitet, samtycke och relationer i de gymnasiegemensamma ämnena på samtliga program får även de elever på teknikprogrammet som inte läser ämnet naturkunskap undervisning i kunskapsområdet. Av intervjuer med elever och lärare framgår också att lärarna och elevhälsan arbetar aktivt med värdegrundsfrågor i undervisningen för att öka elevernas kunskaper om sexualitet, samtycke, relationer och hedersförtryck.

Det skiljer sig i vilken utsträckning undervisningen synliggör hur olika perspektiv på kunskapsområdet hänger ihop

Granskningen visar att det varierar mellan lärarna i vilken utsträckning undervisningen ger en helhetsbild och möjlighet till fördjupning av kunskapsområdet.

Av intervjuer med rektorn och lärarna framkommer att lärarna samplanerar främst i sina ämneslag. Två lärare berättar exempelvis att de samarbetar med varandra i ämnet samhällskunskap bland annat vad gäller hedersrelaterat våld och förtryck. Vidare berättar lärarna att de främst på informell basis pratar med kollegor som undervisar i andra ämnen, ger tips på material och kan fråga varandra om hur de arbetar med kunskapsområdet.

Kritiskt förhållningssätt och förmåga att fatta egna beslut

Undervisningen ger eleverna möjligheter att utveckla ett kritiskt förhållningssätt i fråga om könsroller och hedersförtryck

Granskningen visar att eleverna får undersöka hur olika föreställningar om kvinnligt och manligt kan påverka människors livsvillkor. Eleverna har även fått möjlighet att utveckla kunskaper om sådana maktstrukturer som kan knytas till hedersrelaterad problematik samt hur relationer och sexualitet framställs i medier.

Av samtliga intervjuer framkommer att eleverna i flera ämnen får arbeta med hur föreställningar om kvinnligt och manligt påverka människors val och livsvillkor. Elever på barn- och fritidsprogrammet berättar exempelvis att de på lektioner har pratat om föreställningen att om en man blir våldtagen är det kanske inte lika allvarligt som om det drabbar en kvinna. Inom vårdrelaterade ämnen har läraren och eleverna pratat mycket om vad som är kvinnligt och manligt. Manliga elever på industritekniska programmet berättar att de har samtalat om vad som är

kvinnligt och manligt, om hur det har förändrats under åren. De har exempelvis i ämnet historia kommit in att historiskt sett är färgen blått oftast förknippad med maskulinitet och att rosa är mer feminint, men att det har förändrats. I samband med detta har de samtalat om vad som händer när en person inte håller sig till normen till exempel om en kille är mer feminin eller klär sig på ett visst sätt. Eleverna berättar att de även har undersökt skillnader mellan könen när det kommer till olika yrken, historiskt jämfört med nutid. Elever på högskoleförberedande program berättar att i ämnet samhällskunskap har undervisningen bland annat handlat om ekonomiska aspekter och statistik, exempelvis skillnader i lön mellan könen, sjukskrivningar, yrken etcetera. Läraren och eleverna har också diskuterat om att det finns skillnader mellan könen och att det är viktigt att ha en egen uppfattning om vad som är rätt eller fel. Lärare i samhällskunskap uppger att de har använt sig av Skolverkets material kopplat till dessa frågor. I ämnet religionskunskap har en lärare, i samtliga grupper och program lyft upp vad som är kvinnligt och manligt och synen på sexualitet och relationer i olika religioner.

Granskningen visar att maktstrukturer kopplat till hedersrelaterat våld och förtryck är en del i undervisningen i flera ämnen såsom samhällskunskap, svenska, engelska och religionskunskap. Lärare som undervisar i svenska och engelska berättar att eleverna har läst ett antal svenska och internationella artiklar och skönlitterära böcker för att väcka deras intresse inom kunskapsområdet. Enligt lärarna är det ett bra sätt att samtala om det utan att någon elev känner sig utpekad, då en stor andel av eleverna på skolan har en bakgrund där sexualitet är tabu och där det finns problematik som rör hederskultur och samtycke. I ämnet engelska har de pratat om att ekonomiska incitament på nationell nivå kan påverka hedersförtrycket. De har även pratat om vad heder är och vad det beror på. En lärare berättar att hen har haft frivillig draghjälp av elever som lever i en sådan kontext, vilket enligt läraren höjt intresset hos de andra eleverna. Eleverna får även till sig information om hedersrelaterat våld exempelvis via olika organisationer samt myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor. En elev berättar att de i religionskunskapen diskuterat heder utifrån olika religioner, kulturer och hur det ser ut i Sverige. De har sett olika filmer, läst texter och pratat om hur män också är offer för hederskultur. En lärare som undervisar i religion berättar att eleverna har fått samtala om oskuldsnormen, könsstämpning och att även pojkar kan vara utsatta.

Undervisningen ger eleverna möjligheter att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i medier. Av lektionsplaneringar i ämnet naturkunskap som Skolinspektionen tagit del av framgår att eleverna även har arbetat med ett moment som handlar om pornografi i ämnet naturkunskap 1a1. Eleverna har tittat på en dokumentärserie som handlar om sex och pornografi med efterföljande diskussioner. I intervju med lärarna framkommer flera exempel på hur de har arbetat med hur sexualitet och relationer framställs i

media men att de skulle kunna bli bättre på att ta in mer av vad pornografi egentligen innebär. Lärarna berättar att under år 1 arbetade de med machokultur, pratade om potenshöjande medel och hur kvinnor och sex framställs i olika medier, exempelvis sociala medier. I intervju med lärare framkommer att de har samtalat med eleverna om källkritik. I samband med detta har de berört artificiell intelligens (AI) och hur AI kan användas på ett felaktigt sätt, exempelvis genom att kända personer används i filmer som de inte har varit med i.

Vidare berättar elever från barn- och fritidsprogrammet att i ämnet naturkunskap under år 3 har de fått reflektera över en reklambild med en text om att unga kvinnor riskerar att råka illa ut om de åker svarttaxi. Arbetsuppgiften innefattade även källkritik. Eleverna nämner att de i naturkunskap under år 3 tittat på tidningar med kvinnor som målgrupp och där det är mycket glitter. De har även pratat om innebörden av pornografi. Även manliga elever på industritekniska programmet berättar att de har arbetat med att kritiskt granska reklambilder, men också om vad datorspel och actionfilmer vill förmedla om vad som är kvinnligt och manligt.

Undervisningen innehåller inslag som ger eleverna möjlighet att utveckla sin förmåga till empati och lära sig om samtycke

Av granskningen framkommer att eleverna i undervisningen får utveckla sin förmåga att leva sig in i andra människors situation och erfarenheter samt förstå betydelsen av att sexualitet och relationer präglas av samtycke.

Såväl eleverna som lärarna berättar i intervjuerna att de i flera ämnen arbetat med empati, kärlek, vänskap och relationer genom litteratur och filmer. Elever berättar att de pratar om att behandla varandra med respekt på skolan och i livet. Elever från barn- och fritidsprogrammet och vård- och omsorgsprogrammet berättar om att de pratar om vänskap, relationer och kärlek hela tiden, i såväl gymnasiegemensamma som programspecifika ämnen. I ämnet svenska har de läst romaner som handlar om kärlek och relationer. En bok handlade exempelvis om homosexuell kärlek mellan män under andra världskriget. Elever från samhällsvetenskapsprogrammet och naturvetenskapsprogrammet berättar att i ämnet svenska har de samtalat om välfungerande relationer och respekt. Enligt eleverna från samhällsvetenskapsprogrammet har de i samhällskunskap arbetat med vad som är viktigt i en relation.

I intervju med lärare framkommer att i ämnet naturkunskap har de genom fallbeskrivningar belyst empati, vänskap och trygga relationer. Ett annat exempel är ämnet engelska där eleverna har fått titta på filmklipp från experter som delar med sig av sina kunskaper. Det handlade om sunda relationer, hur en bra relation ser ut och vilka varningssignaler som finns när det inte är bra. Eleverna har i undervisningen även arbetat med betydelsen av samtycke och samtycke kopplat till ett arbetsområde om jämställdhet. I ämnet religionskunskap har de pratat om

vad våldtäkt innebär och vad som är tillåtet att göra utifrån olika religioner och lagar. Eleverna har samtalat om vad som gäller i äktenskap, att även om en person är gift har personen inte rätten att ha sex om ens partner inte vill. Någon lärare nämner även att de har pratat om att samma sak gäller för män, att en kvinna inte har laglig rätt att våldta en man. Flera lärare berättar de har samtal om samtycke under alla år med eleverna och att de går igenom samtyckeslagen och vilka straff som kan bli aktuella för de som bryter mot den. Lärarna uppger att eleverna även arbetat med att titta på bilder på nätet samt konsekvenser av att lägga ut bilder på varandra utan samtycke.

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter

Här bedöms:

- Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat
- Bemötande och insatser som hävdar de värden som läroplanen anger
- Elevdelaktighet

Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat

Undervisningen innehåller aktiva insatser för att främja ett öppet och tryggt klassrum som präglas av respekt

Granskningen visar att eleverna får diskutera frågor som rör kunskapsområdet i de flesta gymnasiegemensamma ämnena och att lärarna främjar ett öppet klassrumsklimat och skapar trygghet inom ramen för undervisningen.

Av elevintervjuer framkommer att eleverna får samtala om frågor som rör sexualitet, samtycke och relationer och att det är en bra stämning när de diskuterar i klassrummet, även om det finns olika åsikter om en fråga. Enligt intervjuade elever är det viktigt att visa respekt för sina klasskamrater trots olika åsikter. Om elever blir osams eller fastnar i en diskussion säger lärarna till eleverna att ta det lugnt när de samtalar. Enligt eleverna vill lärarna att de ska argumentera och ta fram både det som är positivt och negativt och berättar att lärarna är bra på att tydliggöra att det är okej att ha olika åsikter och att det inte finns något rätt eller fel. Eleverna uppger att lärarna i ämnet samhällskunskap har ett förhållningssätt som går ut på att inga fakta är onödiga fakta och att de vågar reflektera och samtala genom att lärarna utmanar begränsade normer. Eleverna från yrkesprogrammen berättar att yrkeslärarna är öppna och att eleverna kan prata med dem om allt. Det är även god stämning då de pratar om sexualitet, samtycke och relationer i gymnasiegemensamma ämnen.

Lärarna delar elevernas bild av hur stämningen i klassrummet är när de samtalar om sexualitet, samtycke och relationer. Enligt lärarna blir inte någon speciell stämning, inte heller osämja eller otryggt. Det kommer inte upp något som strider mot värdegrunden och det är ingen som blir otrevlig. Lärarna arbetar för att göra det tydligt hur eleverna ska förhålla sig när de pratar om dessa frågor i undervisningen och att frågorna de diskuterar inte handlar om eleverna personligen. Lärarna pekar på att det inte är någon tävling i vem som har den bästa åsikten, eller vem som lyckas få ut sina åsikter, utan alla får ha en åsikt. De pratar även om vilken vokabulär som eleverna kan använda, som kön eller genusperspektiv. Lärarna fördelar ordet genom handuppräckning men kan också släppa in andra elever som inte gör det. Eleverna får diskutera i grupper och för de elever som är tysta ser lärare till att samtala i en grupp där eleven känner sig trygg. Lärare berättar att det är viktigt att skapa en god relation till eleverna innan lärare går in och pratar om känsliga frågor som till exempel rasism. De tar inte upp personliga frågor som exempelvis varför personer väljer att ha på sig slöja eller inte. I stället låter lärare eleverna läsa om olika personers röster till varför de bär slöja.

Undervisningen ger eleverna möjligheter att reflektera över hur normer kan påverka och begränsa människors handlingsutrymme

Granskningen visar att undervisningen har ett innehåll som är inkluderande och att lärarna synliggör och utmanar begränsande normer.

Såväl elever som lärare säger att de återkommande arbetar med normer i undervisningen och att eleverna får reflektera över dessa. Eleverna berättar att de i religionskunskap, svenska, engelska, samhällskunskap och idrott och hälsa har arbetat om hur normer förändras över tid och hur det ser ut i olika länder. De har exempelvis diskuterat och lyft frågor om det är okej att vara med vem man vill på skolan eller i en kärleksrelation och vad är egentligen normen i samhället. För ett år sedan arbetade eleverna med ett projekt i svenska och historia som handlade om normer. Elever på barn- och fritidsprogrammet berättar att de inom programspecifika kurser har pratat mycket om normer och värderingar. I ämnet religionskunskap har eleverna samtalat om könsroller och normer inom religioner. Lärarna ger exempel på texter och filmer som handlar om normer om sexualitet, etnicitet, klasskillnader och liknande och som leder till bra diskussioner i klassrummet.

Bemötande och insatser som hävdar de värden som läroplanen anger

Det finns ett förebyggande arbete mot uttryck för intolerans genom skolans värdegrundsarbete

Av granskningen framgår att lärarna agerar och markerar aktivt vid förekomsten av intolerans och destruktiva normer och jargonger. Lärarna arbetar även med värdegrundsfrågor och värderingsövningar i undervisningen kopplat till identifierade problem på skolan.

Av intervjuer med såväl elever som lärare framgår att lärarna agerar direkt och tar hand om värderingar som strider mot värdegrunden. Såväl rektorn, elevhälsan som lärare arbetar aktivt med att belysa de värden som skolan står för. Enligt lärarna har det har funnits en grabbig jargong på skolan, men att den har blivit mindre med åren. Beroende på situationen kan lärare utreda vad en elev har sagt genom att samtala med eleven efter lektionen. I vissa lägen kan en elev bli arg och då måste läraren reda ut det direkt. Några lärare berättar i intervju att de arbetar med att motverka jargonger i tidigt stadie. Skolan arbetar för att elever från ett program får möta elever från andra program så att det blir en blandning mellan kvinnor och män. Exempelvis får elever från industritekniska programmet undervisning tillsammans med elever från barn-och fritidsprogrammet och vård- och omsorgsprogrammet i syfte att skapa en vi-känsla i gruppen och för att eleverna inte ska dras med i en negativ jargong. Vidare uppger lärarna att de i undervisningen exempelvis jobbar med samarbetsövningar, heta stolen, material från en myndighet som arbetar för att sprida kunskap om demokrati genom historien, dilemmafrågor, ja och nej-lappar samt individuella övningar.

Elevdelaktighet

Eleverna får möjlighet att tycka till om undervisningen

Granskningen visar att eleverna har möjligheter att tycka till om planering och genomförande av den undervisning som rör sexualitet, samtycke och relationer.

Lärarna har olika sätt att göra eleverna delaktiga och ta reda på vad eleverna vill veta mer om vad gäller sexualitet, samtycke och relationer. Oftast följer dock eleverna lärarens planering. Såväl elever som lärare ger exempel på hur eleverna är delaktiga genom att lärare ställer frågor till eleverna om upplägg eller ber eleverna välja ett ämne när de ska skriva en slutuppgift eller gymnasiearbete. Exempel på gymnasiearbete som handlar om sexualitet, samtycke och relationer är att någon elev har skrivit om kroppsideal och andra elever som har skrivit om hedersrelaterat våld och förtryck. Eleverna berättar att de får vara delaktiga i att bestämma upplägg i undervisningen exempelvis genom att välja bland böcker eller hur en presentation ska vara. Vidare berättar några elever att de har fått utvärdera undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer på olika sätt. Exempelvis checkar lärare av var eleverna befinner sig genom att låta eleverna

skriva på tavlan, frågar vad eleverna tycker om olika moment, använder digitala enkäter för att utvärdera moment och kurser samt låter eleverna skriva i ett digitalt system om vad de behöver veta mer om.

Identifierade utvecklingsområden

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att undervisningen behöver utvecklas inom området enligt följande:

- genomför en undervisning om kunskapsområdet som är ämnesintegrerat under alla gymnasieår så att eleverna får en helhetsbild av kunskapsområdet

Läroplanen anger att rektorn har ett särskilt ansvar för att kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt kunskaper om hedersrelaterat våld och förtryck behandlas återkommande i utbildningen. Rektorn har även ett särskilt ansvar för att undervisningen i olika ämnen samordnas så att eleverna får möjlighet att uppfatta större kunskapsområden som en helhet.¹ Lärarna ska organisera och genomföra arbetet så att eleverna får möjligheter till ämnesfördjupning, överblick och sammanhang samt får möjligheter att arbeta ämnesövergripande.² Delar av kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer finns med i flera av de gymnasiegemensamma ämnena, antingen i ämnets syfte eller i det centrala innehållet i kursen.³ Det betyder att flera lärare utifrån sin ämnesundervisning i olika grad har ansvar för att behandla kunskapsområdet på lektionerna.

Granskningen visar att lärarna inte samordnar sin planering för kunskapsområdet. Eleverna möter begränsade perspektiv gällande hur kunskapsområdet hänger ihop och undervisningen ger eleverna få möjligheter till fördjupning genom att tillämpa olika perspektiv. Genom att lärarna har kännedom om vad andra lärare undervisar om och förhåller sig till det kan de närma sig kunskapsområdet tillsammans med kollegor och skapa en helhet för eleverna och ge dem möjlighet till fördjupning i ämnet.

¹ Lgy 11, avsnitt 2.6 Rektorns ansvar

² Lgy 11 avsnitt 2.1 Kunskaper

³ Se exempelvis gymnasieskolans ämnesplaner för naturkunskap, idrott- och hälsa, samhällskunskap, historia, religion, engelska, svenska och svenska som andraspråk.

Skolinspektionen rekommenderar därför att rektorn ger lärarna förutsättningar att samarbeta med varandra genom exempelvis ämnesövergripande undervisning, i syfte att fördjupa eller bredda kunskapsområdet. Skolverket har material som kan användas i detta, se [Skolverket Stöd-i-arbetet Sexualitet-samtycke-och-relationer](#)

På Skolinspektionens vägnar

Beslutet har fattats av Indra Kullenberg, beslutsfattare.

Föredragande i ärendet har varit utredare Sevi Karoussi. I den slutgiltiga handläggningen av ärendet har även utredarna Sylvia Lindqvist och Marcus Rönnegård deltagit.

Bilaga 1: Underlag för bedömning tematisk kvalitetsgranskning

Granskningens syfte

Syftet är att granska kvaliteten i de utvalda gymnasieskolornas undervisning utifrån valda delar av kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer. I granskningen bedöms kvaliteten på undervisningen i förhållande till Skolinspektionens kvalitetskriterier.

Bedömningen görs i förhållande till de kvalitetskriterier Skolinspektionen satt upp i granskningen inom det granskade området, vilka är utformade i enlighet med forskning och beprövad erfarenhet. Inom granskat område bedöms om skolan uppfyller framtagna kvalitetskriterier i hög utsträckning, i flera delar men utvecklingsområden finns eller i låg utsträckning.

Frågeställning 1

I vilken utsträckning bidrar undervisningen utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck?

Kvalitetskriterier

Återkommande och aktuell undervisning

Ämnesintegrerad och fördjupande undervisning inom gymnasiegemensamma ämnen

Kritiskt förhållningssätt och förmåga att fatta egna beslut

Frågeställning 2

I vilken utsträckning bidrar undervisningen utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter?

Kvalitetskriterier

Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat

Bemötande och insatser som hävdar de värden som läroplanen anger

Elevdelaktighet

Bilaga 2: Författningsstöd

Skolinspektionens granskning ska avse den granskade verksamhetens kvalitet i förhållande till mål och andra riktlinjer.⁴

Av skollagen framgår att utbildningen inom skolväsendet syftar till att barn och elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Utbildningen ska också förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på.⁵ Utbildningen syftar också till att i samarbete med hemmen främja barns och elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarskännande individer och medborgare.⁶

Utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor.⁷ Att utbildningen ska förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och grundläggande demokratiska värderingar innebär att det måste finnas kunskap hos såväl lärare och annan personal som hos elever om vad dessa värderingar och rättigheter innebär och hur de kan förverkligas.⁸

Av läroplanen för gymnasieskolans inledande delar framgår att skolan ska främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse. Utbildningen ska präglas av öppenhet och respekt för människors olikheter. Det framgår att alla tendenser till diskriminering eller kränkande behandling aktivt ska motverkas. Intolerans, förtryck och våld, till exempel rasism, sexism och hedersrelaterat våld och förtryck, ska förebyggas och bemötas med kunskap och aktiva insatser. Det framgår också att en trygg identitet och medvetenhet om det egna och delaktighet i det gemensamma kulturarvet stärker förmågan att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingsgrunder.⁹

Av läroplanens inledande delar framgår att skolan ska vara öppen för skilda uppfattningar och uppmuntra att de förs fram. Den ska framhålla betydelsen av personliga ställningstaganden och ge möjligheter till sådana. Undervisningen ska vara saklig och allsidig. När värderingar redovisas, ska det alltid klart framgå vem det är som står för dem. Alla som verkar i skolan ska alltid hävda de

⁴ 26 kap. 20 § skollagen (2010:800).

⁵ 1 kap. 4 § skollagen.

⁶ 1 kap. 4 § skollagen.

⁷ 1 kap. 5 § skollagen.

⁸ Proposition 2009/10:165, *Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet*, s. 634.

⁹ Lgy 11, avsnitt 1. *Skolans värdegrund och uppgifter, Förståelse och medmännisklighet*.

grundläggande värden som anges i skollagen och i läroplanen och klart ta avstånd från det som strider mot dem.¹⁰

Av läroplanens inledande del framgår vidare att skolan aktivt och medvetet ska främja elevernas lika rättigheter och möjligheter oberoende av könstillhörighet. Det framgår att skolan har ett ansvar för att synliggöra och motverka könsmonster som begränsar elevernas lärande, val och utveckling. Eleverna ska uppmuntras att utveckla sina förmågor och intressen utan att begränsas av föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt. Skolan ska också verka för att eleverna möts och arbetar tillsammans oberoende av könstillhörighet. Oavsett om utbildningen är förlagd till en arbetsplats eller äger rum i skolan ska den präglas av ett jämställdhetsperspektiv.¹¹

Skolan ska aktivt verka för jämställdhet. Skolan ska därmed gestalta och förmedla lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter för kvinnor och män. Genom undervisningen ska eleverna utveckla kunskaper om könsmonster och hur de kan påverka människors livsval och livsvillkor. Skolan ska därigenom bidra till att eleverna utvecklar sin förmåga att kritiskt granska hur normer, värderingar och strukturer kan begränsa kvinnors och mäns makt att forma såväl samhället som sina egna liv. Skolan har ett ansvar för att eleverna återkommande i utbildningen får möta frågor som rör sexualitet, samtycke och relationer. Utbildningen ska därigenom främja alla elevers hälsa och välbefinnande samt stärka deras förutsättningar att göra medvetna och självständiga val. Skolan ska bidra till att eleverna utvecklar förståelse för egna och andras rättigheter och förmedla betydelsen av att sexualitet och relationer präglas av samtycke. I utbildningen ska maktstrukturer kopplade till kön och hedersrelaterat våld och förtryck kritiskt granskas. Eleverna ska även ges möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang, bland annat i pornografi.¹²

I läroplanens andra del om övergripande mål och riktlinjer anges att det är skolans ansvar att varje elev kan använda sina kunskaper som redskap för att kritiskt granska normer, påståenden och förhållanden, och har kunskaper inom området sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck. Varje elev ska ha förmåga att kritiskt granska och bedöma det eleven ser, hör och läser för att kunna diskutera och ta ställning i olika livsfrågor och värderingsfrågor.¹³ Det anges vidare att läraren ska se till att undervisningen till innehåll och upplägg präglas av ett jämställdhetsperspektiv och att eleverna ges möjlighet att mötas och arbeta tillsammans oberoende av könstillhörighet.

¹⁰ Lgy 11, avsnitt 1. *Skolans värdegrund och uppgifter, Saklighet och allsidighet.*

¹¹ Lgy 11, avsnitt 1. *Skolans värdegrund och uppgifter, En likvärdig utbildning.*

¹² Lgy 11, avsnitt 1. *Skolans värdegrund och uppgifter, Gymnasieskolans uppdrag.*

¹³ Lgy 11, avsnitt 2.1, *Kunskaper, Mål.*

Läraren ska synliggöra och med eleverna diskutera hur olika föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter och val. Läraren ska även samverka med andra lärare i arbetet med att nå utbildningsmålen. I undervisningen ska läraren utnyttja de kunskaper och erfarenheter av arbets- och samhällsliv som eleverna har eller skaffar sig under utbildningens gång. Läraren ska beakta resultat av utvecklingen inom ämnesområdet och för undervisningen relevant pedagogisk och annan forskning. Vidare ska läraren organisera och genomföra arbetet så att eleven får möjlighet till ämnesfördjupning, överblick och sammanhang samt får möjligheter att arbeta ämnesövergripande.¹⁴

Avseende normer och värden anges i läroplanen bland annat att det är skolans mål att varje elev respekterar andra människors egenvärde samt deras kroppsliga och personliga integritet. Det är också skolans mål att varje elev tar avstånd från att människor utsätts för våld, förtryck, diskriminering och kränkande behandling samt medverkar till att hjälpa människor.¹⁵ Vidare anges det att alla som arbetar i skolan ska visa respekt för den enskilda eleven och ha ett demokratiskt och normmedvetet förhållningssätt. Läraren ska öppet redovisa och tillsammans med eleverna analysera olika värderingar, uppfattningar och problemställningar samt konsekvenserna av dessa. Vidare ska läraren klargöra skolans normer och regler och hur dessa är en grund för arbetet och tillsammans med eleverna diskutera och utveckla regler för arbetet och samvaron i gruppen.¹⁶

Avseende elevernas ansvar och inflytande anges i läroplanen att läraren ska svara för att alla elever får ett reellt inflytande på arbetssätt, arbetsformer och innehåll i undervisningen. Läraren ska verka för att eleverna oberoende av könstillhörighet får ett lika stort inflytande över och utrymme i undervisningen. Läraren ska även uppmuntra elever som har svårt att framföra sina synpunkter att göra det och låta eleverna pröva olika arbetssätt och arbetsformer. Vidare anges det också att läraren ska planera och utvärdera undervisningen tillsammans med eleverna.¹⁷

Vad gäller elevhälsans roll framgår det av skollagen att den främst ska vara förebyggande och hälsofrämjande. Elevernas utveckling mot utbildningens mål ska stödjas. Elevhälsans arbete ska bedrivas på individ-, grupp- och skolenhetsnivå och ske i samverkan med lärare och övrig personal.¹⁸ Elevhälsans insatser ska riktas till såväl enskilda elever som till grupper av elever och till insatser som rör skolan i dess helhet. Att elevhälsans arbete ska bedrivas i samverkan med lärare på skolan avser att förtydliga att elevhälsan, tillsammans

¹⁴ Lgy 11, avsnitt 2.1, *Kunskaper, Riktlinjer*.

¹⁵ Lgy 11, avsnitt 2.2, *Normer och värden, Mål*.

¹⁶ Lgy 11, avsnitt 2.2, *Normer och värden, Riktlinjer*.

¹⁷ Lgy 11, avsnitt 2.3, *Elevernas ansvar och inflytande, Riktlinjer*.

¹⁸ 2 kap. 25 § skollagen.

med lärarna, ska bidra med aktuell kunskap om elevernas fysiska, psykiska och psykosociala hälsa, om hinder för elevernas hälsa, lärande och utveckling och om de övergripande förutsättningarna för hälsa, lärande och utveckling på skolan. I arbetet kan elevhälsan i dialog med skolans övriga personal nyttja erfarenheter från arbetet med enskilda elever och grupper av elever.¹⁹

Vad gäller rektorns ansvar framgår av läroplanen att rektor har, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt kunskaper om hedersrelaterat våld och förtryck behandlas återkommande i utbildningen.²⁰

För varje ämne finns en ämnesplan och utbildningen inom varje ämne ges i form av en eller flera kurser. Ämnesplanerna innehåller respektive ämnes syfte och vilka kurser som ingår i ämnet. För respektive kurs anges det centrala innehåll som undervisningen i kursen ska behandla. Vidare framgår betygskriterier för varje kurs som relaterar till det centrala innehållet i kursen och har en koppling till ämnesplanen som helhet. (16 kap. 21 och 23 §§ skollagen, 1 kap. 4 § gymnasieförordningen [2010:2039].)²¹

¹⁹ Proposition. 2021/22:162, *Elevhälsa och stärkt utbildning för elever med intellektuell funktionsnedsättning*, s. 157.

²⁰ Lgy 11, avsnitt 2.6, *Rektorns ansvar*.

²¹ Bestämmelserna i 16 kap. 21 och 23 §§ skollagen har nya lydelse från den 15 juli 2022 genom lag 2022:147. Lagen tillämpas den första gången i fråga om utbildning som påbörjas efter den 30 juni 2025. För utbildning i gymnasieskolan ska äldre bestämmelser fortfarande gälla i fråga om utbildning som har påbörjats före den 1 juli 2025. 1 kap. 4 § gymnasieförordningen har en ny lydelse från och med den 1 januari 2024 genom förordning 2023:654. Förordningen tillämpas första gången i fråga om utbildning som påbörjas efter d. 30 juni 2025. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för utbildning som påbörjats före den 1 juli 2025.